

RESSENYA A RAFAEL ROCA, *PROEJANT EL TEMPS*, VALÈNCIA, INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM-CENTRE VALÈNCIÀ D'ESTUDIS I D'INVESTIGACIÓ, 2022, 289 pp. ISBN: 978-84-7822-936-9

REVIEW TO RAFAEL ROCA, *PROEJANT EL TEMPS*, VALÈNCIA, INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM-CENTRE VALÈNCIÀ D'ESTUDIS I D'INVESTIGACIÓ, 2022, 289 pp. ISBN: 978-84-7822-936-9

ISABEL OLMOS
iolmos@epi.es

Levante-EMV

Dimarts, 7 de març de 2023: En un ambient encara prefaller, però amb les mascletades omplint ja el centre de València, em telefona Rafa Roca. Ens saludem afectuosament. Fa molts anys que ens coneixem. Hem compartit desenes de premis, sopars i xarrades a la nostra estimada comarca de l'Horta; i, a més, compartim també afectes, interessos i curiositats. Em tanque en un despatx per a escolar-lo millor i parlar amb més silenci que el que proporciona la redacció febril d'un diari en prefalles i any electoral. La tempesta perfecta. Riem una mica. Em conta que ha publicat un llibre que recull, en forma de dietari, les vivències i els pensaments que va experimentar durant nou mesos de l'any 2019, poc abans de la pandèmia de la covid. Em diu que me n'enviarà un exemplar, perquè, per la meua condició d'amiga i periodista de l'Horta Sud, i com a sotsdirectora de *Levante-EMV*

(on ell publica regularment articles tant opinió com d'investigació local), creu que el contingut serà del meu interès. Sort que no em diu que me l'envia per la meua condició d'intel·lectual! Li dic que estaré encantada de llegir-lo i de ressenyar-lo. Òbviament. Serà tot un honor.

Dissabte, 1 d'abril de 2023: Òbric les primeres pàgines del dietari *Proejant el temps* i, després de l'interessant pròleg de Jaime Millàs, m'endinse en un relat que de seguida esdevé una meravellosa i estimulante –però alhora assossegada i íntima– aventura. Sí, una aventura. Un viatge en el temps que comença i acaba en la ciutat italiana de Verona. Un trajecte farcit de sorpreses, girs argumentals, tocs d'atenció a la consciència del lector, troballes inesperades i diversos paral·lelismes entre segles que no sols atrapen l'atenció des del moment inicial del relat, sinó que van despertant, alhora, nous interrogants sobre mil i una qüestions en aparença diferents. Ausiàs March, Teodor Llorente, sant Vicent Ferrer i Jacint Verdager comparteixen espai amb el moviment #MeToo, Jair Bolsonaro i el procés català, per esmentar-ne només uns quants. I el Castell-Palau d'Alaquàs n'esdevé un protagonista central que, com si d'un antic arbre amb dues grans branques es tractara, uneix no solament noms de nissagues als dos costats del pont de mar blava, sinó també el passat i el present de gran part de la nostra història, de les nostres tradicions i de la nostra llengua. Recorrem amb ell Cremona en un apassionant capítol d'intentar trobar, al cementiri d'aquella ciutat, les tombes dels descendents de les famílies Pardo de la Casta, antics senyors d'Alaquàs. No puc contar més, però, mentre ho llegia, no podia estar-me d'imaginar Rafa al més pur estil Sherlock Homes, lupa en mà, llegint i rellegint antigues làpides ajupit al terra. Ací ho deixo. La història, ho promet, no defrauda.

Com tampoc no defrauda la de Manuel Hernández Ruiz, el xiquet propietari del Castell-Palau, que endinsa el nostre autor en una inesgotable recerca, tan intensa com la que fa per trobar testimonis que donaren fe de la confecció d'estores a l'interior de la fortalesa durant dècades; o per aconseguir rastres i testimonis d'una pel·lícula valenciana de 1923, titulada «La Bruja», que fou dirigida per Maximilià Thous i, suposadament, enregistrada en part dins d'aquell edifici renaixentista.

De seguida m'adone de la cultura que acredita Rafa Roca. I no únicament per ser un professor de la Universitat de València amb una gran reputació, sinó per la quantitat de connexions que fa de tot el que veu i li passa; per tot allò que li interessa i perquè de tot n'extrau conclusions. Aprén, reconeix, connecta i tanca el cercle donant-li un acabat perfecte. En un temps on la ignorància s'obri pas sense vergonya, Rafa fa d'investigador humil, però també de detectiu sagaç i periodista crític, tres oficis basats en dinàmiques semblants: observar, analitzar, preguntar, esbrinar, contrastar i difondre la informació. Em pregunte què fa una periodista com jo ressenyant el llibre d'un filòleg. Però de seguida ho veig clar: reconèixer-nos. Seguim.

Rafa es dedica a la docència. I es nota. El lector aprén amb la lectura del dietari. Aprén molt. No és un llibre fàcil en el qual algú puga endinsar-se sense saber-ne res de res. En absolut. Cal tindre uns mínims. S'ha de vindre llegit de casa. L'autor, exigent, parteix d'uns mínims més que abastables. Cal conèixer els nostres autors, la nostra història, les èpoques que van viure, les circumstàncies en les quals van crear, les seues limitacions, els seus enfrontaments i, a partir d'ací, obrir-se a la nova

informació que l'autor planteja. Per a llegir el llibre, cal haver estimat. I s'estima allò que es coneix. Rafa estima molt la llengua i per això, a *Proejant el temps*, es pregunta constantment sobre l'origen de nombrosos termes en valencià i en italià, en destaca les semblances, rastreja les arrels comunes, recupera paraules antigues de la nostra parla i en reivindica, sobretot, l'ús actual. L'autor no defuig el conflicte lingüístic que, terriblement, hem arrossegat com qui arrossega un sac ple de pedres; i, a propòsit, recorda històries de pintades i insults que, encara hui, de vegades hem de suportar.

Diumenge, 2 d'abril de 2023: La lectura de *Proejant el temps* requereix, sense dubte, d'una banda sonora apropiada, així que trie, per a continuar endinsant-me en el viatge italo-valencià que em proposa el llibre, el Cant de la Sibila amb diferents interpretacions: la de l'Escolania del Lluç de 1997 a Notre Dame i després, amb molt millor audició, la de Maria del Mar Bonet a l'església de la Bonanova de Barcelona de 2010. Tot està al Youtube, no patiu. Sona «Al jorn del judici» mentre torne a Verona, o a Alaquàs, tant se val, que ací són com dues cares d'una mateixa moneda. Els periodistes estem acostumats a fer *spoiler*, que se'n diu ara, a contar el final. De fet, cada titular és un *spoiler*: han assassinat no-sé-qui, ha dimitit el de més allà... Hi ha poc espai per a la imaginació. En aquesta ressenya no faré *spoilers*, però sí que avançaré algunes qüestions que m'han resultat extremadament interessants i que no puc deixar de compartir. ¿Sabíeu que Rita Barberà va publicar un article el 1977, quan era periodista, en *Levante-EMV* sobre Alaquàs, retratant la ciutat com un caos absolut en tots els àmbits? Amb una fina lectura, Rafa deixa sobre la taula la possibilitat que l'article fora escrit per a motivar «la gent de bé» a donar un pas al front davant d'un moviment d'esquerres molt fort que ja s'havia activat des de feia anys a la ciutat. Qui ens havia de dir tot el que passaria després, tot!

Durant els nou mesos que hi descriu Rafa, sols ell sabrà el temps que ha estat en arxius i hemeroteques, uns llocs meravellosos! D'allí n'extrau històries i anècdotes encisadores. Vos n'avance unes quantes:

- La visita quasi clandestina a l'arxiu de Lo Rat Penat, i les múltiples sorpreses que en van sorgir, durant i després de la inspecció.
- La fantàstica descripció que la periodista madrilenya Carolina de Soto y Corro feu en 1896 del Cant de la Carxofa en un article titulat «La Alcachofa». No té «desperdici». Val el seu pes en or.
- El trencament, contat per capítols, de Vicent Blasco Ibàñez amb el moviment de la Renaixença i el seu exitós futur com a escriptor en castellà.
- La recuperació d'una part importantíssima del llegat de Teodor Llorente a Barcelona en forma de cartes, gràcies a la insistència del besnet del poeta i amb l'ajuda d'Eliseu Climent i Miquel Batllori, ateses les resistències que allà varen trobar.
- O una necessària reflexió sobre el paper que la ciutat de València juga en relació a la comarca de l'Horta, arran d'un article que reflexiona, en el cas de les terres de l'Ebre, sobre la metròpoli desconnectada de la terra. Tot està relacionat per a Rafa Roca. Ho veieu, no?

- I també parla, massa per al meu gust, del diari *Las Provincias*. Però entindreu que no vulga fer-los publicitat.

Dilluns, 17 d'abril de 2023: Fa dies que vaig acabar la lectura del llibre i n'hi ha temes que no han deixat de rondar-me pel cap. Coincidisc amb moltes de les reflexions de l'autor. Als dos ens interessa el periodisme, i es nota. La informació de qualitat i l'honestedat és clau en tot. En tots els aspectes de la vida, pública i privada. En el periodisme, en l'educació, en la sanitat, en la investigació, en la política. La corrupció i les males praxis s'estenen com una pandèmia, i hem d'estar a l'aguait per aconseguir frenar-les. Els grans poders apreten, volen mantindre el seu *statu quo*, i moltes vegades és la dignitat allò que acaba sacrificant-se. Per això, quan parlem de dignitat, també coincidisc amb Rafa en la necessitat d'atorgar a les dones, en totes les èpoques i moments, la visibilitat arravatada durant segles. Els treballs i l'obra de les escriptores valencianes del vuit-cents Manuela Agnès Rausell, Magdalena Garcia Bravo, Josefa Pujol de Collado i Lluïsa Duran i Pagés troben en *Proejant en el temps* un reconeixement just i afectuós.

Dissabte, 22 d'abril de 2023: Comence a redactar la ressenya, i decidisc escriure-la, a manera de gest còmplice amb l'autor, fent com ell: un dietari. Dia a dia. I m'adone que, malgrat els constants viatges –físics i mentals– a què l'autor ens convida mai no han faltat dos eixos centrals en tot el relat: Verona i Alaquàs. Com dues estacions d'anada i tornada al voltant de les quals van desenvolupant-se la resta de temes: els Jocs Florals, el bust perdut d'Ausiàs March, la fàbrica d'estores del Castell-Palau, les diverses convocatòries electorals de 2019, la violència masclista, la Renaixença, la intolerància de la ultradreta... Com un cronista que vola entre els temps, relata des d'aquells esgarrifosos successos que varen passar, fa quatre segles, per culpa d'una empanada que portava ocultes unes banyes, o l'impactant homicidi d'una xicona a principis de segle entre Torrent i Alaquàs, fins a la revolta d'un grup de jòvens valencianistes en els Jocs Florals de 1915 al crit de «que parle en valencià!», i l'emocionant i difícil troballa d'una tomba a l'encisadora ciutat de Cremona.

I ja per a acabar: imagineu si Alaquàs i Verona són importants en el llibre que el Cant de la Carxofa fins i tot «sona» a la universitat d'aquella immortal ciutat italiana. Com us ho estic dient! Si voleu saber-ne més, haureu de llegir *Proejant el temps*. Fins ací puc explicar-vos jo. Si no, us faria *spoiler*. I no m'ho perdonaria mai.